

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

**PEDAGOGIK OLIIY TA‘LIM MUASSASALARIDA TA‘LIM JARAYONINI
TASHKIL ETISHDA AMALIYOT BILAN UZVIYLIGINI TA‘MINLASH
MASALALARI**

**Respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya
2024-yil, 15-oktyabr**

**Republic-wide scientific and scientific-technical conference
ISSUES OF ENSURING INTEGRATION WITH PRACTICE IN
ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN INSTITUTIONS OF
PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION**

October 15, 2024

1974 2024
**Республиканскую научно-техническую конференцию на тему
«РОЛЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА
ВЗАИМОСВЯЗИ С ПРАКТИКОЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ»,
которая состоится 15 октября 2024 года**

JIZZAX – 2024

1. Постановление Кабинета Министров Республики Узбекистан №841 «О мерах по реализации национальных целей и задач в области устойчивого развития до 2030 года». - Ташкент. – 20 октября 2018 г. Источник: www.lex.uz. -Б.66.

2. Приказ Министерства высшего и среднего специального образования Республики Узбекистан №19-2018 «Об утверждении Положения о системе контроля и оценки знаний студентов в высших учебных заведениях». - Ташкент. – 9 августа 2018 г. Источник: www.lex.uz. -Б.32.

3. Лекс.уз. отображать Министр высшего и среднего специального образования Республики Узбекистан. Зарегистрировано в Министерстве юстиции Республики Узбекистан 22 февраля 2003 года. Регистрационный № 1222.04.03.2003 г. Глава VIII. Работники высшего образовательного учреждения

4. Каримов И.А., Баркамол авод – основа развития Узбекистана», -Ташкент:, «Шарк», 1998. - Б.3.

5. Конституция Республики Узбекистан, Ташкент.: «Узбекистан», 2011.

6. Ш. Гурбанов и др., «Мечта об идеальном поколении», (Комментарии публициста о реализации «Национальной программы подготовки кадров») - Ташкент, издательство «Шарк». 1998. - Б.159.

7. <https://президент.уз>. Послание Президента Республики Узбекистан Олий Мажлису 29 декабря 2020 года.

O'QUVCHILARDA MUSTAQIL FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISHDA BADIY ASARLARDAN FOYDALANISH

Rohila Atamurodova

JDPU, Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Annotatsiya:

Maqolada shoir A.Oripovning o'quvchilarning tabiatga munosabatini mehnat orqali ko'rsatadigan o'quv faoliyatida tafakkurini shakllantirishdagi o'rniga bag'ishlangan. Badiiy asarlar orqali o'quvchilarning insoniy tuyg'ularini shakllantirish va takomillashtirish e'tiborga olinganligi tus'huniladi. O'quvchilarning tafakkurini shakllantirishda badiiy asarlar orkali tabiatga bo'lgan munosabati ko'rsatilgan. O'quvchilarda badiiy asarlar orkali insoniy tuyg'ularni shakllashtirish va takomillashtirish inobatga olinshini nazarda tutadi.

Annotation:

The article is devoted to the role of the poet A. Aripov in the formation of students' thinking in the educational activity, which shows their attitude to nature through their work. It implies that the formation and improvement of human feelings in students through works of art is taken into account.

Annotatsiya:

Statya posvyayana roli poeta A. Aripova v formirovanii u studentov myshleniya v uchebnoy deyatelnosti, kotoroe cherez trud pokazivaet ix otnoshenie k prirode. Podrazumevaetsya, chto uchityvaetsya formirovanie i sovershenstvovanie chelovecheskix chuvstv u uchayixsya cherez proizvedeniya iskusstva.

Ta'lim-tarbiya jarayonining har bosqichida o'quvchilarda insoniy tuyg'ularni shakllashtirish va takomillashtirish, estetik taraqqiyotini oqilona boshqarish nafaqat ularning badiiy asarlarni o'zlashtirish xususiyatlarini bilishni, balki har bir o'quvchining bu boradagi individual anglash, tafakkur yuritish, his qilish, hukm-xulosa chiqarish xususiyatlarini hisobga olishni ham talab qiladi.

Tafakkur orqali o'quvchilar badiiy asar haqida fikr yuritadilar. Buning uchun o'qiyotganlarini tasavvur qilib, xayolan ko'z oldiga keltiradilar: asar qahramonlari ham, ro'y berayotgan voqea-hodisalar ham, to'qnashuvlar, personajlar ham ilg'ab olinganicha tasavvur qilinadi. O'z tasavvuriga tayanib fikrlagan o'quvchi mulohazalarini nutqi orqali bayon qiladi, his-tuyg'ularining ko'lami ham nutqidan seziladi. Demak, tasavvur ham, tafakkur ham boshqa psixologik jarayonlar bilan tabiiy

ravishda aloqador. Insonning har qanday fikri, tuyg'usi, harakatida tasavvur mavjud. O'quvchi adabiy qahramonni o'zicha tasavvur qiladi, unga munosabati shakllanadi. O'zgalarning tuyg'ularini qo'l bilan ushlab, ko'z bilan ko'rib bo'lmaydi. Ularni o'z qalbida tuyish, his qilib, tasavvur orqali anglash kerak bo'ladi. O'quvchi bu jarayonni o'z intellektual imkoniyatlari doirasida kechiradi. Adabiy ta'limda o'quvchilarning ayni shu holatlariga emotsional ta'sir ko'rsatiladi: xayolot olami, tasavvurlarini boyitishga; tafakkuri va mushohadalarini o'stirishga; nutqining yanada takomillashuviga erishish uchun sharoit yaratiladi. Badiiy asarni tahlil qilish jarayoni o'quvchi faolligini ta'minlash orqali uni insonlararo munosabatlarga aralashtiradi; hayotiy muammolar ildizini topishga, to'qnashuvlar asosini aniqlashga undaydi; hayot haqida, inson to'g'risida o'z xulosalari va muhokamalarini chiqarishga imkon yaratadi; nimalarnidir yoqlab, nimalarnidir rad etadi, tanqidiy ko'z bilan qaraydi. Asar qahramoni uni odamlarga yaqinlashtiradi, uning qismati o'zi va o'zgalar taqdiriga befarq bo'lmaslik tuyg'usini uyg'otadi. Bunday tuyg'u umuminsoniy mohiyatga egaligi jihatidan o'quvchilar ma'naviyatining yuksalishiga ta'sir ko'rsatadi.

Insonni tabiatga yaqinlashtiradigan, uning ko'nglini Ona Tabiat go'zalliklariga oshno aylaydigan fasl – bahor fasli hisoblanadi. Shuning uchun qadim davrlardan boshlab olamni yoshartiradigan bu fasl shoirlarning ilhom manbai bo'lib kelgan.

Haqiqatda ham bahor va she'r o'ziga xos egizak tushunchalardir. Bahorni go'zalliklardan zavqlanish mavsumi deyish mumkin. Bunda tabiatning yashil ranglarga bo'yanishidan boshlab, suvlarning sharqiroq ovozi, qushlarning qiy-chuvigacha barchasi sirli va jozibali. Bu sir va joziba esa insonni doimo o'ziga maftun etadi. ana shunda uyg'onish shavqini yangidan his qilib, yana ilgari intiladi. Bahor shu tarzda uning hayotiy intilishlarini quvvatlab yashashga, sevishga va yaratishga ishonchini mustahkamlaydi. Shuningdek, bahor inson xotirasini ham bedor etadi. Shunda u o'tgan umrini emas, bu dunyoni tark qilgan kishilar xotirasini ham yodga oladi. Bahor va ko'klam manzaralarini odam o'z qalbida his etganda ko'ngliga ilohiy va hayotiy quvvat oqib kiradi. Mana shu sabablarga ko'ra, Sharq shoirlari bahor faslini yangi orzu, umid, shodlik, ezgulik, bunyodkorlik fasli sifatida madh etib kelganlar. Masalan, Yusuf Xos Hojib «Qutadg'u bilig» dostonining alohida bo'limida Bahorni madh etib shunday satrlarni bitgan:

Esa keldi Sharqdan bahorning yeli,

Olamga ochildi janatning yo'li.

Bu bo'z yer iporlandi qorlar ketib,

Bezandi olam chiroy ko'rsatib.

G'olib keldi qishdan bahor chiroyi,

Qurildi yangidan bahorning yoyi...

Bu satrlarning davomini o'qirkansiz, yashil, sariq, ko'kdan liboslar kiygan daraxtlar, o'zini erkin qo'yib butunlay yashillikka burkangan «tog'u qir, dalalar», yerdan shodon bosh ko'targan «ming alvon chechaklar», iporning hidiga ko'milgan olam, o'yinga berilgan «g'oz, oqqushu o'rdak» ko'z o'ngimizda gavdalanadi.

Yusuf Xos Hojib tasvirlarida tog' aro «qizil og'zi qondek, qoshi qop-qora» kaklik va uning bag'rida quv nayotgan bulbul qo'shiqlarini tinglatgandek bo'lasiz. Xuddi shunday ianzara tasvirlarini «Devoni lug'otit-turk»dagi she'rlarda ham uchratish mumkin.

Xullas, uzoq asrlardan e'tiboran bahor fasli mumtnoz she'riyatimiz vakillariga mavzu, obraz, manzara, poetik tasvir vositasi sifatida xizmat qilib kelgan. Lekin bularning barchasi insonning taqdiri, fikr-xayoli, orzu-umidlari va ichki kechinmalari bilan bevosita uyg'un ravishda badiiy tadqiq etilgan. O'tmish she'riyatimizda jumladan, bahor manzaralari ko'pincha, simvolik xarakterda bo'lib, real lavhadan ko'ra ko'proq kishi kayfiyatiga ko'proq ko'tarinki his-tuyg'ular uyg'otadi. Ammo, Lutfiy, Atoiy, Navoiy, Bobur, Munis, Ogahiy va boshqa iste'dodli shoirlarimizning she'rlarida tabiat manzaralari shartli simvollar emas, haqqoniy va jonli tabiat ko'rinishlarini o'quvchi ko'z o'ngida gavdalanitiradi. Masalan, Navoiyning bahor madhiga bag'ishlangan o'nlab g'azallari, Boburning «Bahor faslidurur may havosi boshimda» «Bahor ayyomidur dag'i yigitlikning avonidur», «Yoz fasli, yor vasli do'stlarning suhbati», «Xotirni bahor faslida gasht

oladur», «Xush ulki bahor fasli bu dunyoda» satrlari bilan boshlanadigan she'rlari, Munisning «Chamanlar sayrig'a kelki fasli navbahor o'lmish», Ogahiyning «Qilib oyini mehr og'oz Navro'z, Furqatning «Fasli navbahor o'lmish» deb boshlanuvchi va boshqa shoirlarning ko'plab she'rlarini eslash mumkin.

Shoir o'z yurtining farzandi sifatida xalq dardlarini, iztiroblarini o'z ko'ngli orqali «lirik men» tuyg'ulariga payvandlab ifodalaydi. Hayot qanchalik go'zal, tabiat maftunkor, kuz manzaralari ham o'ziga xos jozibali yashamasa, kuz xirmoni unga baraka, shodligu quvonchlar keltirmasa, zahmatli mehnati unga rohat baxsh etmasa, aksincha, «mehnatga qullik» oqibatida mehnat zahmat, dardi alam keltirsa, jondan aziz xalqini baxtir deyish mumkinmi? Xalqini mehnat qaddini bukan, zahmatlardan ezilgan holda ko'rish shoirni iztirobga solmoqda. Shoir sobiq sho'rolar tuzumi davrida xalqimiz mehnatga qul qilinganligi oqibatida uning taqdiri buyruqlar, shiorlar orqali hal qilinganligini «kuzning falsafasi shudir biz uchun» misrasiga alamli istehzo ma'nolarini yuklab ifoda qilgan. Bunday she'rlarni tahlil va talqin qilish davomida bugungi istiqloq davrining qadr-qimmatini anglash, bu ulug' ne'matni yanada mustahkamlash uchun har birimiz shu yurt, shu millat farovonligi yo'lida kurashmog'imiz lozimligi tushuniladi. O'quvchilar shoirning grajdanlik tuyg'ularini o'z ko'ngli orqali his qilib, millatparvarlik tuyg'ulariga hamdardga aylanadilar. Anglab, his qilgan kechinmalarga tayanib fikrlaydilar, munosabat bildiradilar. Demak, tabiat lirikasiga mansub asarlarni o'qib-o'rganish va tahlil qilish vositasida nafaqat ona tabiatga mehr-muhabbat hissini tarbiyalash, balki o'quvchiga barchamiz shu makonning, shu yurtning bir bo'lagi ekanimizni anglatish; ona Vatan, tabiat va ona zamin oldida barchamiz mas'ul ekanimizni dildan anglab yashamog'imiz lozimligini uqdirmog'imiz zarur. Ona tabiat go'zalligidan, ne'matlaridan bahra olish bilan birga bu ne'matlarni ko'paytirishga, tabiatni asrash, avaylashga barchamiz burchlimiz, ana shunday mas'ullik tuyg'usini his qila oladigan yoshlarni milliy va umuminsoniy tuyg'ularga ega vatanparvar deyish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Oripov A. Tanlangan asarlar. To'rt jildlik. Birinchi va ikkinchi jildlar. G'.G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti. -T.: 2000. - 432
2. Mirqosimova M. O'quvchilarda adabiy tahlil malakasini shakllantirish va takomillashtirish usullari. Ped. fan. dok. diss... -T.: 1995. - 253 b.
3. Muxammadiyeva Sayyora Valijonovna. AHMAD YASSAVIYNING TA'LIMIY AXLOQIY QARASHLARI. 6 noyabr 2023 y.
4. Muxammadiyeva Sayyora Valijonovna. XOJA AHMAD YASSAVIY KOMIL INSON VA UNING SHAKLLANISHIGA OID QARASHLARI. 6 noyabr 2023 y.
5. Pardayeva K. Abdulla Avloniy asarlari uzluksiz ma'naviy tarbiya jarayonining metodik manbasi sifatida. Xalq ta'limi o'zbekiston respublikasi xalq ta'limi vazirligining ilmiy-metodik jurnali. 2020 5-son (sentabr-oktabr)
6. Sodiqova, D. (2019). PECULIARITIES OF FORMING CREATIVE ATTITUDE TO THOUGHTS OF STUDENTS. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12).

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И НАУЧНЫЕ РЕШЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА В ТВОРЧЕСТВЕ ЖЕНЩИН-ПЕВИЦ, ОСНОВАННОГО НА ИНТЕГРАЦИИ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ

Мамаджонова Дильдорахон Абдурахмоновна

докторант базовой докторантуры по специальности

13.00.02 - Теория и методика образования и воспитания

в Кокандском государственном педагогическом институте

Аннотация:

Статья рассматривает проблемы и решения, связанные с интеграцией теории и практики в развитии творчества женщин-певиц в высших педагогических учебных